

Alija Nametak

PRVI FOLKLORISTI MUSLIMANI U BOSNI

(OBJAVLJENO U ČASOPISU NARODNO STVARALAŠTVO
– FOLKLOR, ORGAN SAVEZA UDRUŽENJA FOLKLORISTA
JUGOSLAVIJE, BEOGRAD 1964., 802 – 806)

AKO GLEDAMO NA POJEDINE ZBIRKE NARODNIH pjesama kako su kronološki izlazile iz štampe, onda je kod muslimana u Bosni i Hercegovini najstarija zbirka Koste Hörmanna (Sarajevo, 1888. i 1889.) Međutim, ima podataka da su i nešto prije bilježene pjesme, a neke od njih su kasnije objavljene štampom, naročito kako je poraslo interesiranje za bosansku aljamiado književnost, nakon što je pruski konzul u Sarajevu, Dr. Otto Blau, objavio *Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler*¹. U tom djelu nema nijedne narodne pjesme na “bosanskom” (srpsko-hrvatskom) jeziku, zapisane arapskim slovima, ali se takvih pjesama nalazilo, i još ih se uvijek usput nađe, u raznim rukopisnim knjigama, pisanim ponajviše turskim jezikom, na praznim listovima na kraju rukopisa.

Tipičnih narodnih pjesama nema u Ćorović-Kemurinu djelu *Serbo-kroatische Dichtungen bosnischer Moslims aus dem XVII, XVIII und XIX Jahrhundert*², ali u pjesmama zastupljenih pjesnika ima stihova narodne pjesme. Mula Mustafa Bašeskija, sarajevski kroničar (umro 1803.), spjevao je na narodnu dvije pjesme, *Ramo i Saliha* i *Zečkova pouka*.³

1 “Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes”; F. A. Brockhaus Vol. 2, Leipzig 1868.

2 “Zur Kunde der Balkanhalbinsel”, Sarajevo 1912.

3 po hidžri (t.j. 1813).

Osman Asaf Sokolović iz Sarajeva našao je u jednom turskom rukopisnom zborniku iz Banje Luke narodnu pjesmu kojoj je dao naslov *Jadi Alibegovice*. Zbirka je iz godine 1248. po hidžri (t.j. između 31. 5. 1832. i 20. 5. 1833.), a Sokolović ju je objavio u kalendaru *Narodna uzdanica* za 1936. godinu. Kako je objavljena u publikaciji koja je danas dosta rijetka, preštampavamo je u cijelosti:

*Umrla je Bejjada djevojka,
plakala je Bejjadina majka.*

Tišila je Alibegovica:

*„Muč, ne plači, Bejjadina majko,
još ti nisi žalos(ti) vidila
kô je ova Alibegovica.*

*Rodi majka do devet sinova
i sve devet majka odhranila,
jednake (im) haljine krojila,
jednake (su) konje kupovali,
namakli su devet sokolovi,
i sve devet majka (i)ženila,
uzela im devet sestrinica.*

*Ferman dođe cara čestitoga,
bujrukdija careva vezira,
da mi idu vojsku vojevat(i).⁴*

*I sve devet majka opremila.
Zeman dojde da mi dvori dojdu,
ali eto ti devet vrani' konji,
naopako sedlam osedlani.*

Uskoro će se navršiti stotinu godina

4 U zagradama su riječi ili slova kojih nema u rukopisu ili su nečitki.

Folklorna sekcija Kulturo-umjetničkog društva "Lukavica", u Lukavici 2008. godine

kako je Salih Husejinović, zvani Muvekit, bosanski historik, astronom i službenik Gazi Husrevbegova vakufa u Sarajevu (1825. Čajniče – 1888. Sarajevo) objavio pet narodnih pjesama u prvom bosanskom časopisu, "Bosanskom vjestniku" (I god., 1866, u brojevima 20–24) pod zajedničkim naslovom *Narodne pjesne bosanskih muslimana*, označene rednim brojevima I–V.

O Muvekitovu radu i njegovu nastojanju oko izdavanja muslimanskih narodnih pjesama još za vrijeme turske uprave u Bosni i Hercegovini i o namjeri štampanja srpsko-bosanskog kalendara napisali su Osman Sokolović i Muhamed Hadžijahić radnju *Prvi pokušaji štampanja radova bosanskih muslimana* u sarajevskom "Bibliotekarstvu"⁵. Radnja u "Bibliotekarstvu" posvećena je u cijelosti životu i radu Muvekitovu, dok je u separatnom otisku dodano i pet narodnih pjesama objavljenih u "Bosanskom vjestniku".

Interesantna je i jedna bilješka, objavljena u "Sarajevskom cvjetniku"⁶, koja u

⁵ Godina IX, broj 4, str. 20–31, Sarajevo 1963.

⁶ Godina III, broj 38 od 20. XI 1871, po starom kalendaru.

izvodima glasi: "U sva stara vremena, kao što nam istorija kazuje, bio je običaj vojnike pjesnama uzbuđivati. I danas imaju u našoj državi živeti narodi: Arapi, Arnauti, Bošnjaci i Grci pjesne, koje su sastavljene naročito radi vojničke kao i za druge neke cjeli (= ciljeve), u kojima se kazuju događaji iz prošlosti od stotina godina..." (Dalje govori da Osmanlije nemaju takvih pjesama, ali da Arnauti imaju pjesmu u kojoj su ukratko opisani svi ratni događaji od g. 1862., "koje je godine poznato crnogorsko pitanje rješavano.") "Isto tako imaju Bošnjaci o osvojenju Bosne i Kričani o osvojenju Krita ratne pjesne, koje svakad i osobito u vrijeme pokreta pjevaju i vojnicima daju volju." Dalje se pisac pita, čemu pjevati ljubavne pjesme a ne opjevati važne događaje iz prošlosti "kao na pr. bitke varnenska, kosovska, nikopoljska, muhačka, opsada Beča, osvajanje Carigrada, Biograda, Krita, Egrikale i druge sretne događaje, a bitke Akčermanska, Ozijska, Benderska, Ibrailska, Morijska, ovi se kao nesretni radi primjera i poučenja mogu navesti u pjesnama."⁷

⁷ Ovaj dio članka je pod naslovom *Vojničke oskudice* objavljen na turskom jeziku u cari-

Iza opširna uvoda slijedi interesantna “Primedba

Ovom prilikom imamo bosanskom žiteljstvu progovoriti i pokazati mu, kako se kod razumnijih patriota uvažavaju i kao izraz oduševljenja za cara i narod smatraju narodne pjesme, koje se kod nas uz gusle na svakom sastanku i sijelu pjevaju, premda to uglađeni begovi i efendije ne samo preziru, nego se i stide svojim maternjim jezikom govoriti ... našijeh predaka najveća je radost bila slušati pjesne o ratnim događajima, a sadašnji naraštaj to sve prezire i preko cijele godine provodi prazno vrijeme u mehanama, pa ne samo da se ovoga ne stidi, nego još hoće da dokaže da ovo civilizacija zaht(i)jeva. Mi, kao što smo svakad narod opominjali, tako ga i sad opominjemo da mladež od škodljivijeh zabava (čuva) i da se za pristojna društva postaraju, a želimo i od svoje strane narodu dati pohvalne zabave i to u narodnijem pjesnama koje govore o nekijem događajima tičućim se Bosne i Hercegovine, i koje odavno želimo izdati u jednoj zbirci i štampati na bošnjačkom jeziku turskim slovima.”

Sasvim je sigurno da su se u Bosni prodavale i čitale Vukove *Srpske narodne pjesme*, u kojima po pravilu, pobjeđuju Srbi, a ginu Turci. U popisu predbrojnika *Srpskih narodnih pjesama iz Bosne (ženskih)* koje je zabilježio i objavio u posebnoj zbirci jeromonah Bogoljub Petranović⁸ ima i muslimana. Prirodno je da se porodila želja kod nekih bosansko-hercegovačkih muslimana da se objave narodne pjesme i muslimana, u kojima muslimanski junaci odnose mejdan. Gornja bilješka navodi na misao, da je netko već radio na tom polju, ali se poduhvat razbio, vrlo vjerojatno, na pismu kojim je trebalo štampati zbirku. Muvekitovih pet narodnih pjesama štampano je ćiril-

gradskom listu „Hakaik-ul-veka”, odakle ga je “Sarajevski cvjetnik” prenio u izvodima, u turskom dijelu, i preveo.

8 Sarajevo, 1866.

com, kojim pismom je u cijelosti štampan “Bosanski vjetnik”, a pet godina kasnije se radilo o štampanju zbirke narodnih pjesama bosansko-hercegovačkih muslimana, ali arapskim pismom. Pretpostavljam da je ta neizdana zbirka također Muvekitovo djelo, a zašto nije i štampana, danas možemo tek nagađati. Činjenica je da je ona postojala.

O postojanju zbirka narodnih pjesama bosansko-hercegovačkih muslimana piše Luka Marjanović u predgovoru III knjige *Hrvatskih narodnih pjesama (Muhamedovskih)*⁹ po kazivanju pjevača od kojih je pjesme bilježio:

Spomenuti Jusić dolazio je i na Zavalje majorima (kordunskim zapovjednicima) pjevati, kad bi imali gosti Turaka iz susjedstva. Znao je Bećir Jusić oko 300 pjesama, koje da je naučio od nekog Osmića Biščanina, a ovaj da je imao nekakvu knjigu od pjesama.¹⁰

Pišući o Aliji Prošiću-Babiću, Marjanović na istom mjestu veli: “Još je zabilježio Petar Starčević po Alijinu kazivanju ovo. Stric Osmana Šabića, po imenu Dželil, bio je na daleko na glasu pjevač, ali dost (prijatelj) Dželilov Ćerim Čaić bio je pjevač kakva nije bilo i nema više. On je znao 365 pjesama, za svaki dan u godini po jednu. I Alija reče, da je bila u Lici nekakva “blidolika” Ajka, koja je sve kavge, ratove i četovanja popisivala, k njoj je morao svak doći i istinu reći, te tako su te pjesme u Bosnu prešle.”¹¹

Bećir Islamović veli da su svi spomenuti pjevači primali pjesme od Ćerima Čaića, ovaj iz knjige Murat-kapetana Beširevića, a ovaj je tu knjigu dobio—kako ljudi pripovijedaju—od nekakve Turkinje djevojke iz Like.¹²

9 Dr Luka Marjanović, *Hrvatske narodne pjesme. Junačke pjesme (muhamedovske)*. Knjiga treća, Zagreb 1898.

10 *ibid.*, str. XIV.

11 *ibid.*, str. XXVII.

12 *ibid.*, str. XXX.

Folklorna sekcija Kulturo-umjetničkog društva “Lukavica”, u Lukavici 2008. godine

Stoga se može razumjeti pripovijedanje četvorice pjevača, da je začetnica ovih pjesama Turkinja djevojka s Udbine, “Ajka blidolika”. Jedni kažu da je knjigu pjesama nekome dala, drugi kažu da su pjevači k njoj dolazili i od nje pjesme primali. Mi smo i takvoj knjizi pjesmarici u trag ulazili. Do sada bez uspjeha, ali je svakako vrijedno bilo ovo spomenuti.¹³

Nakon ovoga slijedi bilješka u fusnoti: “Na moj upit o tome odgovorio mi je g. Antun Hangi, učitelj na trgovačkoj školi u Bišću, mjeseca siječnja 1899. ovo: Da je takovu knjigu imao doista Muradbeg Beširević, kapetan Ostrožacki, ali da ju je odnio njegov momak (kavaz) Ćerim Čajić iz Peći. To da mu je kazao mladi Edhembeg Beširević, unuk spomenutog kapetana, koji je tu knjigu još u svoga oca vidio ... Još mi je i to g. H. priopćio, da je čuo, da ima negdje u Bišću stara knjiga pjesama pisana turskim pismom (jazijom, a to bi mogla biti ona sprijeda spomenuta Osmića.)”

Ovi su podaci dosta zamagljeni, jer spomenutu knjigu “blidolike Ajke” nije nitko od Marjanovićevih kazivača direk-

tno vidio, ali nije nevjerovatno da je nešto postojalo. Lako je moguće da je postojala neka zbirka, makar i mala opsegom, a da je tako, dokaz su i slučajno zabilježene narodne pjesme koje su u novije vrijeme otkrivene i koje se još uvijek otkrivaju.

Prije više od trideset godina kazivala mi je Halima-hanuma Denišlić u Sarajevu, da je kao djevojka bilježila narodne pjesme u posebnu zbirku. Ona je bila iz begovske porodice Sijerčića iz Goražda, gdje su se svi članovi porodice, i ženski i muški, služili bosančicom, pa je ona tim pismom pobilježila dosta pjesama koje su se onda pjevale ili kazivale. Ona je djevovala krajem XIX stoljeća, a kad je isprošena za Hašimagu Denišlića u Sarajevo (1899.), bacila je zbirku na kućni tavan! (Umrkla je u Sarajevu 1952.).

Prije 5 godina Orijentalni institut u Sarajevu otkupio je jedan t.zv. “dončić” iz ostavštine bibliofila dr. Stanka Sijelskog iz Tuzle, u kojemu je polovicom prošloga stoljeća zabilježeno, također arapskim pismom, 8 narodnih lirskih pjesama. Rukopis je nastao u Gradačcu, a pisao ga je neki Ibrahim, kojemu ne znamo prezimena (Ovu zbirku sam posebno obradio)

13 *ibid.*, str. XXXVI.